

3.2.83

KÄRINGEN är sannerligen diskriminerad och får finna sig i att användas som förstavelse i idel negativa sammanhang — trots att ordet börjar med KÄR och borde låta hur rart som helst . . .

Från käringhalkan glider prof. Thors vidare genom dagens frågeskörd och kommer via Replot ända till Ghana.

"Varifrån härstammar ordet käringhalka? Det syftar på isgator och vågar, täckta av ett tunt lager snö, livsfarliga för fotgängare."

För mig var ordet käringhalka en nyhet — men givetvis inte det som ordet betecknar. En förklaring av ordet måste ta hänsyn till den vanliga innebörden i sammansättningar med käring-. Sådana ord brukar ha "en vardaglig innebörd och mer eller mindre ringaktande karaktär", såsom Svenska Akademiens stora ordbok konstaterar. Tänk på sådant som käringkrok "krokben", käringlycka "ständig otur" och sådana ord som käring-sladder, käringprat. Nedsättande är alla dessa ord. Ett ord som det ganska vanliga käringknut "dåligt, felaktigt gjord knut" är nedsättande och föraktfullt. En käringhalka måste ju ha fått sitt namn av förargade gående som tyckt att "det är så usest väglag, att det passar för gamla käringar, för det är det värsta vi vet".

En insändare uttrycker sitt missnöje med några ord som blivit nästan ogräsartat vanliga och som nästan ger uttryck för vad som helst. Jag delar hans uppfattning — men det är svårt att råda bot på missbruket. Några ord som han nämner som exempel på alltför ymnigt brukade uttryck är uppleva, skeendet och ett ord som behöver lite kommentar: framöver. Jag tror knappast att uttryck som luta sig framöver är till förargelse, utan det är väl framöver i tidsbetydelse: "han skall stanna här en tid framöver", dvs med ett vanligt uttryck "en tid framåt", "ytterligare en tid".

Samme frågeställare kommer med ett par direkta frågor:

Vad sägs om sammansättningar i tal och skrift som "Tekniska nämnden och verket"? — För mig ser det ut som om den skrivande hade menat något sådant som "Tekniska nämnden och tekniska verket". I ett sådant fall, tycker jag, är det redigast att upprepa ordet tekniska också i skrift. Det går inte att klara av det med bara ett bindestreck.

"Kan man säga längs huvudgatan i stället för "längs med huvudgatan"? — Jag skulle säga ja, så (eller längs huvudgatan), utan något med. Längs med eller längs med är "parallellt med", t.ex. "Han seglade längs med kusten".

Den frågandes hemadress på kuvertet väckte f.ö. barndomsminnen hos mig. Några gårdar längre fram vid samma gata bodde förr en gammal släkting till mig, som jag besökte flera gånger. Jag hoppas gatan är lika gammaldags fridfull som för en 25—30 år sedan!

"Varifrån kommer ordet burskap?"

Burskap är egentligen ett platttyskt — dvs. nordtyskt — ord. Första stavelsen är det plattyska ordet bur, samma som det holländska boer. Detta bur betyder "borgare, bonde", och burskap är "borgarrättigheter i en viss stad", nu vanligen i uttryck som vinna burskap "vinna allmänt erkännande".

"Varifrån kommer ändelsen -lot i österbottniska ortnamn, såsom Soklot och Replot?"

Efterleden -lot brukar anses gå tillbaka på det finska luoto "holme, skär", och jag delar denna uppfattning. Det kan ju verka förvånande att så rent svenskspråkiga trakter som Replot i skärgården utanför Vasa och Soklot, en by norrom Nykarleby stadskärna, fått sina ortnamn påverkad av finskan. En förklaring är att folk från inlandet har haft fiskeintressen i kusttrakterna i gammal tid. Det är också av vikt att åtskilliga namn på -lot har mycket klart finska förleder, t.ex. Oinaslot och Satmalot.

"Hur skall man benämna invånare i Ghana?" Det finns två möjligheter: ghanan och ghanes. Tillgängliga källor ställer ghanan — med tonvikt på -an liksom i afrikaan i främsta rummet.

Carl-Eric Thors